

RECONFIGURAREA STRATEGICĂ A CENTRELOR DE PUTERE

STRATEGIC RECONFIGURATION OF POWER CENTERS

*Sebastian SÂRBU**

Rezumat: Pornind de la aspectele actuale de globalizare și cele ale progreselor realizate de lumea contemporană în domeniile tehnologic, economic și cultural, articolul de față se axează pe reconfigurarea intereselor strategice cu privire la locurile fierbinți de putere, la noii poli de putere emergentă, la lupta acerbă pentru supremație în domeniul inițiativei politice, și la dominarea/supremația strategică din perspectivă economică și tehnologică. Abordările geopolitice și conceptele de apărare și securitate sunt introduse din perspectiva fiecărei școli de strategie din ambele spații-europene și asiatic. În condițiile diminuării rapide a resurselor naturale, concomitent cu creșterea demografică accentuată, bătălia pentru resursele strategice a rămas cel mai stabil element provocator de conflicte. Lupta pentru acestea se va intensifica, iar regruparea țărilor, în funcție de interese, în jurul noilor centre de putere se va contura din ce în ce mai clar. Vom asista probabil la afirmarea și creșterea presiunii acestora pentru atragerea în sfera lor de influență a unui număr cât mai mare de țări pentru a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială.

Cuvinte-cheie: globalism; reconfigurarea strategică; lumea multi-polară; parteneriat strategic; Rimland; strategii; resurse; locuri fierbinți de putere; noua ordine mondială.

Abstract: Starting from approaching the aspects of globalism, technological, economical and cultural progress of the contemporary world, the paper focuses on the reconfiguration of the strategic interests of the power hot spots, the latest breaking brand new emergent power poles, the dogfight for supremacy in the political initiative issue, on the strategic dominance from both economic and technologic angles.

The geopolitical approaches and the security and defense mainstay concepts are introduced from the specific standpoint of each school of strategy in both European and Asian space.

The asymmetric menaces on security and the development of the states, the clash for resources as seen in the context of the world wide raging crisis today, the budding of new power spots in the making, gauged against the global framework, lead to extra boosting the head-on confrontation and competition among the mighty powers of the world, to reshaping accordingly their strategic stands but also to a post-globalization updated world order.

Keywords: globalism; strategic reconfiguration; multi-polar world; strategic partnership; Rimland; strategies; resources; power hotspots; new world order.

* Cercetător și director științific în cadrul Centrului de Cercetare și Studii de Securitate al Academiei Naționale de Securitate și Organizarea Apărării.

Lumea, cu toate progresele imense în domeniul tehnologiei, civilizației și culturii, informației și economiei, este măcinată de mari contradicții, de mari provocări, de mari discrepanțe, în care formele de progres și cele de protest împotriva efectelor secundare ale acestui progres sunt vectori care, pe măsură ce se îndepărtează, măresc gradul de tensiune, zonele de criză și starea conflictuală.

În aceste condiții, are loc o complexă bătălie pentru reconfigurarea centrelor de putere, pentru cucerirea și menținerea inițiativei politice și strategice și, pe această bază și a tehnologiei de vârf, a dominanței strategice. Se folosesc, azi, pe scară largă, parteneriatele strategice, care se constituie într-o nouă formulă de armonizare a intereselor și prevenire a conflictelor majore între marii actori, între nucleele în jurul cărora se constituie sau se reconstituie centrele de putere: Statele Unite ale Americii, Germania, Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia, India, Lumea Arabă. Strategiile acestor nucleee se aseamănă foarte mult, întrucât și politicile lor se aseamănă – cel puțin în ceea ce privește dorința, voința și putința de a participa la noua reconfigurare strategică a lumii –, ceea ce duce, într-un fel, la crearea și menținerea unui mediu de securitate în care sunt ținute în frâu armele de distrugere în masă și prevenite conflictele și războaiele de mare intensitate.

Școala strategică americană¹ – care este, în esența ei, globală, temeinică, experimentată și pragmatică – accentuează complexitatea fenomenului război, analizează războaiele de joasă, medie și mare intensitate și, în urma experienței dramatice de la 11 septembrie 2001, introduce un nou concept politic și strategic – războiul împotriva terorismului – care este, atât în filozofia lui, cât și în configurația lui teoretică și pragmatică – un nou tip de confruntare ce generează conceptul fundamental al secolului al XXI-lea – războiul continuu.

Școala strategică germană² rămâne la tradiția ei europeană și, bineînțeles, germană. După ce s-a reconstituit, într-o formă nouă, Mite Europa, Germania își menține un concept clasic de apărare și securitate, bazat pe responsabilitatea națiunii și capacitatea de reacție corespunzătoare. Conceptul de război continuu, care nu se găsește explicit în doctrina germană, se manifestă însă cum nu se poate mai bine în politica și strategia (în primul rând, economică) a Germaniei. În același timp, deși nu se aliniază integral procesului de mondializare, Germania duce o politică pan-europeană, dezvoltă, ca motor al UE (dar și ca mare putere economică și militară) un parteneriat strategic cu Rusia, realimentând astfel temerile lui Mackinder dintre 1904-1943, de constituire a unui imens centru de putere eurasiatic, având ca nucleee Germania și Rusia.

¹ Gl. Br. (r) Gheorghe Văduva, "Principii ale războiului și luptei armate", Centrul de Studii Strategice de Apărare și de Securitate, București, 2003. Cap.3, p. 37.

² *Ibidem*, p. 38.

Strategia UE, exprimată prin politica europeană comună de securitate și prin politica europeană comună de securitate și apărare (PECSA), nu are în vedere războiul continuu, ci doar anumite aspecte ale acestuia, în special pe cele ce generează acțiuni și misiuni de tip Petersberg, care se referă la combaterea terorismului, a traficului de droguri și a crimei organizate, la acțiuni umanitare, la acțiuni în caz de calamități naturale, în urgențe civile și militare. Prioritatea strategiilor UE o reprezintă, într-o primă etapă, realizarea tuturor condițiilor care să permită unitatea *de facto* a continentului, rezolvarea problemelor economice, politice, sociale, etnice interne, gestionarea crizelor și conflictelor de tipul celor care au avut loc și sunt încă în curs de desfășurare în spațiul ex-iugoslav și în alte zone.

Școala strategică rusească nu a renunțat și nu va renunța niciodată la marile ei linii de forță, care rezultă din caracterul de putere eurasiatică al Rusiei și din determinările speciale ale teritoriului și resurselor. Rusia este cea mai mare țară din lume, este depozitarul unor uriașe rezerve de resurse naturale și dispune de un uriaș potențial material, uman, cultural și militar. Rusia are o viziune specială asupra strategiei războiului, care rezultă din imensitatea spațiului, din experiența îndelungată, din poziția ei geostrategică și, evident, din rolul pe care îl joacă și pe care și-l asumă în construcția noii ordini mondiale, în reconfigurarea centrelor de putere.

Școala strategică chineză, care vine din antichitate, de la Sun Tzi, cunoaște o dinamică fără precedent, mai ales în ceea ce privește strategiile de potențial. China se dorește a fi o putere regională, cu rol decisiv în configurarea unui mediu de securitate stabil în zona orientală și în Pacific, care să-i permită prevenirea războiului, gestionarea corespunzătoare a spațiului care îi aparține, rezolvarea problemelor Taiwanului și dezvoltarea economică. China este o țară statornică și, în același timp, o mare putere, atât pe heartland³, cât și pe Rimland⁴, un centru de civilizație, de cultură străveche, cu rol foarte important (dar de altă natură decât cel care revine Statelor Unite, Uniunii Europene și Rusiei) în configurarea mediului strategic global de securitate.

Școala strategică japoneză, deși vine din același areal și din aceeași civilizație cu cea chineză nu are aceleași principii. Japonezii, lipsiți de resurse naturale, se bazează pe o strategie a eficienței și perseverenței, pe surprindere și așteptare. După cel de al Doilea Război Mondial, Japonia nu s-a lăsat copleșită de efectul loviturilor nucleare de la Hiroshima și Nagasaki, ci a trecut la cultivarea unor strategii care, în esența lor, nu se deosebeau de cele practicate în timpul războiului. Numai că ele au fost transferate în domeniul electronicii și tehnologiilor

³ Mackinder vorbește despre heartland (inima lumii) care după el ar fi zona cuprinsă între Europa de Est (din Munții Urali sau de la Caspica și Volga) și Oceanul Pacific.

⁴ Nicolas Spykman este cel care a lansat teoria țărmurilor (rimland), în evidentă opoziție cu ceea ce gândea Mackinder. Rimland nu este nimic altceva decât poarta de intrare spre heartland.

de vârf, adică al strategiilor de potențial. Dezvoltarea și aplicarea acestor strategii de potențial par contradictorii cu realitatea resurselor, dar japonezii au rezolvat acest paradox printr-un alt paradox: fă din ceea ce nu ai un factor de putere și din ceea ce ai un factor de susținere și generare a puterii.

Școala strategică indiană⁵ este influențată de marea cultură indiană, de diversitatea acestei civilizații milenare, precum și de dorința și voința Indiei de a se constitui într-un centru de putere în zona rimland-ului, îndeosebi în Asia de sud-est. În acest sens, școala strategică indiană promovează o serie de principii puternic influențate de mentalitățile și valorile culturii indiene și, deopotrivă, de tendințele, teoriile și practicile militare moderne, îndeosebi de cele britanice și americane.

Școala strategică arabă nu este nici unitară, nici flexibilă, nici conciliantă. Ea se bazează pe un concept contradictoriu, uneori bizar, alteori păstrător de mari valori.

Începutul mileniului al treilea anticipează schimbări de proporții în devenirea istorică a marilor puteri ale lumii. Evenimentele geopolitice din ultimii ani argumentează că direcțiile și tendințele de edificare a noii ordini mondiale au fost stabilite și afirmate. Dintr-o țară divizată, Germania s-a reunificat, redevenind "motorul" economic al Europei. Fostul Imperiu Sovietic s-a destrămat, iar urmașul său, Federația Rusă, a fost "degradat" din rangul de superputere în cel de mare putere. Dintr-un bastion al comunismului dur și pur, China a devenit o țară de tip socialist-capitalist, iar marile puteri europene, ca Marea Britanie, Franța și Germania caută să configureze o nouă ordine europeană, alternativă la spațiul euroasiatic. Japonia, după o perioadă de recesiune economică, revine în forță, încercând prin capacitățile pe care le dezvoltă să se afirme și ca mare putere militară. În ceea ce privește SUA, beneficiind de avantajele conferite de un sistem democratic funcțional și pragmatic, de o economie performantă și eficientă, de resurse financiare și militare impresionante, în lipsa unui concurent pe măsură, s-au afirmat ca singura superputere mondială reală – megaputere – în accepțiunea unor cunoscuți analiști și politologi.

Tendențele actuale ce se manifestă în afirmarea și consacrarea noilor centre de putere sunt consecințe directe ale evenimentelor petrecute în mediul de securitate.

Desfășurarea evenimentelor de după anii '90 au evidențiat că nici o altă putere din lume, fie ea și nucleară, nu poate lua inițiative politico-economice sau militare de anvergură fără asentimentul și, uneori, asistența SUA. Astăzi, SUA au o poziție dominantă în lume, iar crizele economice și de securitate facilitează relansarea politicii de apărare și reconfigurează interesele strategice ale SUA în lume. Războiul din Golf și intervențiile din fosta Iugoslavie și Afganistan au dovedit statistic că ponderea SUA în asemenea acțiuni este de peste 80%, iar

⁵ Gl. Br. (r) Gheorghe Văduva, "Principii ale războiului și luptei armate", Centrul de Studii Strategice de Apărare și de Securitate, București, 2003. Cap. 3, p. 40.

tehnologia, armamentul și logistica utilizate au reprezentat capacități militare atât de sofisticate și costisitoare, încât ceilalți aliați nu le pot avea încă. Washingtonul nu-și propune, dincolo de rivalitățile care amenință securitatea sa și a lumii, să impună viziunea sa. Statele Unite ale Americii sunt singura putere "capabilă să intervină oricând și oriunde dorește, atunci când interesele sale sunt afectate". Doctrina internaționalismului colectiv, elaborată sub președintele SUA, George Bush, legitimează dreptul SUA de a interveni în orice stat care încalcă democrația, drepturile omului și principiile de drept.

În materializarea scopurilor sale strategice, SUA urmăresc consolidarea capului de pod stabilit în Europa unită, printr-un parteneriat transatlantic veritabil, astfel încât această Europă, în curs de lărgire, să poată deveni o trambulină mai viabilă pentru proiectarea în Eurasia a noii ordini mondiale. Relativ recenta extindere "robustă" a NATO, de la Marea Baltică la Marea Neagră, demonstrează interesul SUA pentru controlul regiunii de margine sau a "bordurii maritime" a Eurasiei, care începe cu Finlanda și țările scandinave, continuă cu Polonia, România, Turcia și Georgia, cuprinde zona Orientului Apropiat și a Indiei și se încheie pe teritoriul Mongoliei, Chinei și Japoniei. Bordura maritimă a Eurasiei, denumită de teoreticieni "Rimland", reprezintă la ora actuală esența puterii globale. Cel ce domină Rimland-ul domină Eurasia, iar cel ce domină Eurasia ține în mâinile sale destinul lumii.

Deși este evident că nici o altă țară din lume nu-și poate asuma încă responsabilitatea împărțirii puterii și responsabilității cu Statele Unite ale Americii, disputa pentru controlul și gestionarea spațiilor cu mari conotații geopolitice și geostrategice, îndeosebi cel euroasiatic, se amplifică și devine tot mai aprigă și mai acută.

În întreaga lume se conturează coaliții care au ca scop oprirea suveranității absolute a SUA. Sunt elocvente în acest sens alianța dintre China și Rusia, precum și dorința de independență tot mai evidentă a Europei care, îndeosebi prin intermediul Franței și Germaniei, devine tot mai puțin un aliat și tot mai mult un competitor, pe fondul amplificării spectaculoase a mișcării anti-globalizare.

Pe acest fundal de dominare și afirmare a puterii SUA, în perioada următorilor ani va continua să se afirme din ce în ce mai clar Uniunea Europeană, ca forță politică, economică, culturală și chiar militară, ca factor de stabilitate și de progres care să-și poată promova propriile opțiuni și interese.

Chiar dacă printre obiectivele inițiale ale creării Uniunii Europene figura și cel al devenirii unei superputeri militare care să discute de la egal la egal cu SUA, să fie capabilă să gestioneze atât propriile crize precum și pe cele din vecinătate, să se implice și să influențeze politica mondială, nici una dintre țările membre nu a fost dispusă, cel puțin până acum, să sporească sumele alocate bugetului militar, care ar fi permis îndeplinirea acestui deziderat. Acest lucru are drept consecință

mărirea decalajului dintre capacitățile militare proprii față de cele ale SUA și amânarea îndeplinirii obiectivului propus, pentru o perioadă de timp.

Demersul către o lume multipolară va fi de lungă durată, iar comunitatea internațională va cunoaște, probabil, o restructurare profundă, în care integrarea globală și regională va coexista cu tendința contradictorie de fragmentare și ierarhizare a lumii. În timp ce globalismul face aproape improbabil un război între marile puteri, amplificarea riscurilor asimetrice printre care terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă generează tot mai des motive de conflict. Totuși nu este exclus ca o confruntare liniară Est-Vest să aibe drept scop restructurarea globalismului și crearea unui sistem mondial postglobalizare, cu alte structuri și valori adaptate schimbărilor, respectiv cerințelor mileniului trei. În condițiile diminuării rapide a resurselor naturale, concomitent cu creșterea demografică accentuată, bătălia pentru resursele strategice a rămas cel mai stabil element provocator de conflicte. Lupta pentru acestea se va intensifica, iar regruparea țărilor, în funcție de interese, în jurul noilor centre de putere se va contura din ce în ce mai clar. Vom asista probabil la afirmarea și creșterea presiunii acestora pentru atragerea în sfera lor de influență a unui număr cât mai mare de țări pentru a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială. Aceasta configurație va fi hotărâtă de interese, de capacitatea de cunoaștere, de volumul și calitatea informațiilor, de puterea tehnologică și de accesul la resurse. Este posibil să asistăm și la modificarea structurii unor state, cu cauze multiple de ordin economic, demografic, religios, dar și pe fondul scăderii rolului național al statelor, a amenințărilor asimetrice la adresa securității și dezvoltării acestora.

Între vectorii principali de putere deja conturați, SUA și Uniunea Europeană, pe de o parte, China și Japonia, pe de altă parte, la care se va adăuga din ce în ce mai evident Rusia, se vor dezvolta relații de competiție și confruntare, în cristalizarea noilor centre de putere posibile: Statele Unite ale Europei și Extremul Asiatic.

BIBLIOGRAFIE

Gl. Br. (r) VĂDUVA Gheorghe, "Principii ale războiului și luptei armate", Cap.3, Centrul de Studii Strategice de Apărare și de Securitate, București, 2003.

